

Georgij Fiedotow 1886–1951

Georgij Pietrowicz Fiedotow urodził się 1 (13) października 1886 roku w Saratowie, zmarł 1 września 1951 roku w Beacon, w stanie New Jersey (USA). Był wybitnym rosyjskim historykiem średniowiecza, filozofem, teologiem prawosławnym i publicystą. Ze względu na wyraziste poglądy polityczne często narażał się na polemiki zarówno w gronie zwolenników, jak i oponentów swojej myśli. Łączył poglądy socjalistyczne z liberalnymi, mocno trwając przy chrześcijańskich korzeniach formacji intelektualnej, do której się zaliczał.

Po 1905 roku był zaangażowany w działania rewolucyjne socjaldemokracji rosyjskiej, co przyczyniło się do jego kilkukrotnych aresztowań i zsyłki do Karlsbadu opodal Rygi. Studiował (z przerwami) historię średniowiecza na uniwersytecie w Petersburgu. Po rewolucji październikowej wykładał przez jakiś czas w Saratowie, a następnie, uzyskawszy w 1925 roku zgodę władz radzieckich na wyjazd do Niemiec w celu pogłębiania wiedzy historycznej, już nie powrócił do ojczyzny. Związał się z emigracyjnym środowiskiem we Francji (tzw. „pierwszą falą”). Do 1940 roku (czyli do inwazji niemieckiej) wykładał jako profesor na Prawosławnym Teologicznym Instytucie św. Sergiusza w Paryżu, w tym samym roku wyjechał do USA, gdzie przez kilka lat wykładał na Uniwersytecie w Yale w ramach Seminarium Teologicznego. W 1944 roku został profesorem Prawosławnego Seminarium św. Włodzimierza w stanie Nowy Jork.

Fiedotow był przede wszystkim historiozofem, u podstaw jego filozofii historii leżała idea religijna i metafizyczna. Krytycznie odnosząc się do humanistycznego antropocentryzmu, z nieufnością podchodził także do teocentryzmu. Bliska mu była idea „Boga-Człowieka” (*богочеловечества*) Władimira Sołowjowa, z szacunkiem odnosił się też do myśli Nikołaja Bierdiajewa. Był krytykiem materializmu historycznego i **prowidencjonizmu**. **W centrum chrześcijańskiej historiozofii Fiedotowa stoi człowiek**. Jego wybór, zdaniem filozofa, ma zawsze charakter historyczny.

Nie podzielając stanowiska Bierdiajewa, że zakręty historii (rewolucje) są wyrokiem (sądem) Boga nad narodami, Fiedotow uważał, że każde takie zdarzenie historyczne jest uderzeniem w tradycję, jej rujnowaniem, a tym samym przyczynia się do niebezpiecznej degradacji ludzkości. Choć w historii świata jest miejsce na nieograniczoną wolność człowieka, to wielkim niebezpieczeństwem jest wolność obojętności. Fiedotow mocno występował przeciwko narastającym ideologiom wieku XX: faszyzmowi i komunizmowi. Uważał, że prowadzą one do nieuchronnej katastrofy.

Prezentowany tutaj artykuł Fiedotowa nosi tytuł *Nowe na stary temat*. Ów „stary temat” to aluzja do „kwestii żydowskiej”, która od wieku XIX zajmowała powszechną uwagę intelektualistów europejskich (również rosyjskich). Autor nie pyta jednakże — jak jego poprzednicy — o przyczyny pojawienia się antysemityzmu w kulturach tradycyjnych, nie interesuje go też problematyka asymilacji Żydów w środowiskach lokalnych. Jeśli ta sprawa pojawia się tu, to jedynie aluzyjnie. Fiedotowa interesuje „nowe”, a więc to, jak „kwestia żydowska” wygląda dzisiaj, tj. w czasie trwania II wojny światowej, i jak może wyglądać po jej zakończeniu. Szkic powstał w roku 1942, uszy świata nie spodziewały się, że niebawem rozlegnie się jeden z najbardziej porażających krzyków w historii żydowskiej XX wieku — powstanie w getcie warszawskim. Fiedotow również tego nie przeczuwał, dlatego swoje rozważania koncentruje na przyszłości narodu żydowskiego i jego związkach z judaizmem. Podtytuł szkicu — *W stronę współczesnego ujęcia kwestii żydowskiej* — ma więc taki charakter — nie historyczny, lecz perspektywny. Ważną rolę odgrywa tutaj, naturalnie, związek judaizmu z chrześcijaństwem. Autor powiada, że

Judaizm i chrześcijaństwo nie są dwiema odmiennymi religiami, lecz dwiema fazami jednej i tej samej prawdziwej, zrodzonej w Judei, religii powszechnej (*вселенской*). Chrześcijaństwo odnosi się do judaizmu jako jego dopełnienie (*завершение*). Dlatego każdy ruch w judaizmie, skierowany nie wstecz, to znaczy nie od prorocтва do prawa, lecz od prawa do prorocтва, powinien przyjąć również do Jezusi i podnieść kwestię jego miejsca w religii Izraela.

Niechętny wobec ideologii syjonistycznej, Fiedotow chciałby włączenia się Żydów do kultury europejskiej. To może być dla nich ratunkiem, podobnie jak ratunkiem przez tysiąclecia była dla nich religia. Kulturowe odrodzenie religijne możliwe jest na gruncie wzajemnego uznania racji judaizmu i chrześcijaństwa. Dotyczy to obu stron dialogu. Fiedotow, choć tego tutaj nie deklaruje wprost, jest rzecznikiem takiego dialogu, a nawet jednym z jego prekursorów.

Najważniejsze prace Georgija Fiedotowa zostały zebrane w edycji: *Собрание сочинений в 12 т.,* сост., вступ. статья, примеч.

С.С. Бычков [i in.], Мартис, Москва, 1996–2015 (ukazały się dotąd tomy 1–3, 7–11; online: https://azbyka.ru/otechnik/Georgij_Fedotov/sobranie-sochinenij/ [25.02.2019]).

W języku polskim (wybór): *Rosja i my*, przeł. Józef Łobodowski, „Kultura” [Paryż] 1961, nr 1/2, s. 118–122; *Rosja a wolność*, przeł. K. Krzyżewska, „Znak” 1990, nr 2/3, s. 77–97; *Święci Rusi (X–XVII w.)*, przeł. H. Paprocki, Homini, Bydgoszcz 2002.

Pierwodruk: Г.П. Федотов, *Новое на старую тему. К современной постановке еврейского вопроса*, „Новый журнал” [Нью-Йорк] 1942, no 1, s. 276–286. Też w zbiorach Fiedotowa: *Новый Град. Сборник статей*, Ю.П. Иваск (ред.), Издательство имени Чехова, Нью-Йорк 1952, s. 200–2014; *Собрание сочинений в 12 т.*, т. 9: *Статьи американского периода*, примеч. С. С. Бычков, Мартис, Москва 2004, s. 5–15 (примеч., s. 361–362).

Marian Kisiel